

ЛІТОПИС УПА

За Українську Самостійну
Соборну Державу

Воля народам
Воля людині

ЛІТОПИС УПА

ОДНОДНІВКА В. О. „БУГ”.

ЛЬВІВ

ЖОВТЕНЬ 1947 р.

Під прапорами УПА

В жовтні 1947 р. минуло п'ять літ з того моменту, як на Поліссі почали творитися перші відділи Української Повстанчої Армії. День 14. жовтня, день козацького свята Покрови, проголошено днем Свята УПА. Учасники української визвольно-революційної боротьби урочисто святкували цей день. День, в якому відродилася знову збройна сила українського народу і станула на захист своєї Батьківщини. Під бойовими прапорами УПА виковували вони Нову Добу в історії України, щоби передати грядучим поколінням геройський міт, виростили на крові впавших Борців нові лави воїнів Української Революції, а теперішнім борцям додати сили для дальнього змагу і віри в остаточну перемогу в Нових Визвольних Змаганнях.

В цю славну річницю командування „Бугу” видає свою одноднівку — „Літопис УПА”, де поміщуємо спогади учасників цієї боротьби, в більшості ніде ще не друковані. В цих спогадах багато недомагань, але є в них правда, про яку пишуть ті, що самі брали участь в окремих боях чи сутичках з окупантами.

Хай же ця мала збірка спогадів буде вінком на могилу, Тих, що в лавах УПА за Батьківщину життя віддали....

Редакція

Бійці і командири УПА, члени революційного підпілля!

Минає п'ять літ з того часу, як член Організації Українських Націоналістів Остап почав на Поліссі організувати збройні групи для боротьби з окупантами України. Маленькі ці групки, борючись рівночасно з німцями і з большевицькими партизанами, дали початок новим формам революційно-визвольного руху — УКРАЇНСЬКІЙ ПОВСТАНЧІЙ АРМІЇ. Через кілька місяців рух цей поширився на ціле Полісся, Волинь, Галичину та більшу частину Правобережжя. Цілий 1943 рік та перша половина 1944 р. ознаменовані боротьбою УПА на два фронти. На противінімецькому фронті добилася УПА повного припинення вивозу українського населення на роботи в Німеччину та унеможливила господарське пограбування народу. На протибольшевицькому фронті УПА не допустила до заливу українських теренів большевицькою партизанщиною. Ніхто інший, як саме УПА, в цілому ряді переможних боїв розбила орди сталінських Гунів, що нестримно перевалилися з північного сходу на підбій Європи.

В другій половині 1944 р. всі українські землі опинилися вже під большевицькою окупацією. Почався новий період боротьби УПА за „бути чи не бути” українському народові. Перша спроба, фізично винищити український народ, кинувши його в передові лави імперіялістичних фронтів, окупантів не повелася. За зачілком революційного підпілля, під охороною УПА, українському мужеському елементові вдалося оминути заглади. Не вдалося також окупантів, вигнати українське населення на нові каторжні роботи в СССР. Бачучи політичні і бойові успіхи УПА, та симпатії українського народу по її боці, не поважився окупант ще й до сьогодні провести повного економічного пограбування народу шляхом загнання селянства в сталінські колгоспи.

Український повстанець зі зброєю в руках боронив західних окраїн українських земель перед заливом польськими імперіялістичними бойками ще в 1944 р.,

а згодом став в обороні населення тих земель перед насильним вивезенням. Понад два роки йшла нерівна боротьба УПА з більшевиками і їхніми польськими наймитами на західних окраїнах українських земель, а український повстанець остався там ще навіть тоді, коли останнього українця звідти насильно вивезено, та вся земля перемінилася в незамешкані пустарі.

Безстрашні командири і бійці УПА виписали на її прaporах ряд бойових чинів, що золотими буквами запишуться в історії української зброї. Каюча рука бійця УПА досягла навіть найчільніших представників окупанта, як от шефа СА Люце, командувача „І-им Українським Фронтом” Ватутіна, чи заступника міністра збройних сил Польщі Сверщевського. Відділи УПА неоднократно здобували ворожі районні центри, врывалися в обласні центри, далекими рейдами промірювали рідні й чужі землі, засідками й наскоками турбували ворога та не давали йому можливості реалізувати пляни нищення українського народу. Імена Грегота-Різуна, Яструба, Ясения, Сторчана, Прута, Коника, Перемоги, Хріна, понесли славу української зброї поза межі України.

Та і в політичному відношенні за УПА велики здобутки. Реалізуючи клич „воля народам і людині”, вона вже в 1944 р. організує національні відділи азербайджанців, грузинів, казахів і інших поневолених Москвою народів до боротьби за повалення Кремля і створення самостійних держав усіх народів Сходу. За її ініціативою відбулася в листопаді 1943 р. I. Конференція Поневолених Народів. За почином УПА об'єдналися всі українські самостійницькі групи в Краю і створили **Українську Головну Визвольну Раду**, що від 1944 р. кермує цілістю боротьби за УССД. Рейди УПА в Польшу і Словаччину придбали поневоленим народам нові лави союзників серед поляків і словаків.

Успіхи, яких добилася УПА, далеко перейшли всі сподівання, які покладала на неї Українська Головна Визвольна Рада та весь український народ. А добилася УПА цих успіхів в умовинах, яких дотепер не знала історія людства.

Бійці і командири УПА! Ви, що сьогодні у військових відділах боретесь проти большевиків, і Ви, що повинні ряди революційно-визвольного підпілля, будьте свідомі, що п'ятирічна геройчна боротьба УПА і визвольно-революційного підпілля, — це найбільш геройчна доба в історії України. Знайте, що такої геройської доби взагалі не знає історія людства. В тінь пішли прославлені герої Тернопілів. На геройзмі УПА і визвольно-революційного підпілля будуть виховуватися нові українські покоління. Боець УПА, український революціонер заступить місце мужнього спартанця в історії людства. То ж свідомі будьте величі тієї доби, в якій Вам довелося жити і не посorомите повстанської слави, як не посorомили її ті, що вже від нас відійшли.

В нинішній святочний день УПА гордо погляньте на минулі п'ять літ і з пошаною спомяніть всіх, що жертвою свого життя викували цю Нову Добу. В нинішній святковий день УПА з гордим чолом глядіть у майбутнє, що завершить нові визвольні змагання — перемогою.

Хай живе Українська Головна Визвольна Рада!

Вічна слава героям, що Україні віддали своє життя.

14. жовтня 1947 р.

(—) Ген. Тарас Чупринка
Головний Командир УПА

—000—

В 5-ті роковини боротьби УПА

П'ять років тому назад в жовтні 1942 р. почали організуватися перші збройні відділи до боротьби з окупантами України. Вони згодом оформилися в едину Українську Повстанчу Армію, щоб успішніше продовжувати боротьбу за побудову Української Самостійної Соборної Держави, щоб успішніше обороняти народ перед терором і грабунком гітлерівських окупантів і сталінських партизанських банд.

Від того моменту вороги знову почули могутню мову української зброї, мову, що єдино їм зрозуміла і

едино для них переконлива. Від того моменту окупантам доводиться дошкульно відчувати таки на собі, що за їхні звірства і грабунки є кому їх карати, і то карати міцно, карати безпощадно.

Грімкою луною покотилася по Україні перша слава про УПА. Весь народ радів кожним найдрібнішим її успіхом. Весь народ прислухався до могутнього гомону відродження української зброї. І цей гомін полонив його. Народ відчув свою велику, сковану окупантами силу. Він гориться до УПА. Скоро зростають її ряди. Вони постійно поповнюються тими, які хочуть зі зброєю в руках мститися за кривди народу і боротися за Українську Самостійну Соборну Державу.

УПА виходить поза межі Полісся і швидко поширяється по інших землях України. За короткий час УПА виросла в поважну силу, яка цілком звільнила від гітлерівців Полісся, Волинь і закріпилася в Карпатах.

А коли на зміну гітлерівським загарбникам на Україну прийшли знову російсько-большевицькі імперіалисти, УПА сміло поставила чоло і тим окупантам. З непослабленою завзятістю вона продовжує і далі в нових умовах боротися за свої велики цілі повного національного і соціального визволення України.

Славний шлях пройшла УПА від 14 жовтня 1942 р. Проводячи сьогодні перше своє свято, УПА підходить до нього з величезними досягненнями і успіхами. П'ять років її боротьби записані золотими буквами в її історії. Саме ці п'ять років геройської боротьби УПА посунули значно вперед справу побудови Української Самостійної Соборної Держави і приблизили день нашої достаточної перемоги. Боротьба УПА змобілізувала довкола її великих ідей якнайшириші народні маси. В лавах УПА загартувалися кадри безстрашних борців за визволення України. П'ять років її боротьби — це неперевершений вклад в скарбницю наших збройних традицій. УПА сміло може сказати сьогодні про себе, що свої обов'язки на протязі цих п'ятьох років вона виконала цілковито, виконала з честю, гідною свого великого народу.

Разом з Українською Повстанчою Армією проводить її велике свято й український народ. Він гордий своєю

УПА, відмічає її п'ятіроковини з почуттям великої любові до УПА і вдячності їй, і має він чого любити її. Адже ж він виростив її, він виплекав її, він послав до її лав своїх найкращих синів і дочок, він зв'язав із нею свої найглибші надії і сподівання. І має він за це дякувати своєї рідній Українській Повстанчій Армії. Чим же ж він був би без неї? Хто б знав про нього? Хто б карав окупантів за їхні злочини, доконані над ним? До чого доходила б зухвалість і розбещеність окупантів, коли б не було кому карати за їхні злочини?

Це ж УПА зірвала на значній частині України вівіз української молоді на каторжні роботи до Німеччини. Це ж вона масово, цілими поїздами звільнювала цю молодь, коли гітлерівські работоргівці відправляли її в гітлерівську неволю. Це ж вона обороняла населення перед терором дикого гестапо, перед жорстоким грабунком гітлерівських ляндвіртів. Вона криваво відімстидалася гітлерівцям за попалені волинські села, за розстріляних і повішених в Києві, Львові, Рівному, Станиславові, Чорткові, за жертви крематорії Осьвенцима, за смерть Мирона-Орлика, Климова-Легенди. УПА та-кож подала населенню надійний захист перед бандами горевісної сталінської грабпартизанки.

А хто ж, як не УПА, охороняв величезне число українських чоловіків перед їхнім знищеннем на фронтах? Це ж вона закликала їх не йти до окупантських армій, не давати своїх голов за імперіалістичні цілі Гітлера і Сталіна. Хто ж, як не УПА цілковито зірвала в Західній Україні намагання сталінських окупантів масово вивозити робітників на такі ж, як гітлерівські, каторжні роботи в Донбас, на Урал, Кузбас? Кому ж, як не УПА, треба завдячувати такий стан, що в Західній Україні ще досьогодні не заведено колгоспів, що населення уникло голоду? Що сталінські окупанти виробляли б з народом, коли б не було УПА, вистачить поглянути на ті терени, де нема жодної боротьби, або хоч там, де УПА діє слабо. Єдиною обороною населення перед терором МВД і МГБ є власне УПА. Вона завжди є з народом, вона ввесь час обороняла і обороняє його. УПА подавала всебічну підтримку та захист на-

шим братам на землях на захід від лінії Керзона у їхній боротьбі проти варварського переселення, коли ці землі сталінські імперіялісти продали своїм польським агентам. Українське населення цих земель ніколи не забуде, як віддано УПА обороняла його перед польсько-большевицьким терором.

А скільки слави примножила УПА українському народові, які позиції вона йому завоювала серед інших народів?

Ше в часі гітлерівської окупації УПА провела величезну роботу між полоненими народами ССРС: білорусами, грузинами, азербайджанцями, татарами, узбеками, казахами, туркменами і іншими, що їх воєнні дії кинули на Україну. Вислідом цієї роботи були національні відділи цих народів, створені при УПА, була Перша Конференція Поневолених Народів Сходу Європи і Азії, що відбулася в місяці листопаді 1943 р.

Вдалі рейди, що їх відбула УПА під час другої большевицької окупації на Білорусь, у Польщу, Словаччину, широко рознесли славу про героїчну визвольну боротьбу українського народу. Зокрема два рейди на Словаччину осінню 1945 р. і весною 1946 р. голосним відгомоном відбилися в цілому світі. Рейди стали не тільки доказом сили УПА, вони також яскраво підтвердили ту велику прихильність і ту пошану, що ними тішиться УПА серед інших народів. Нпр. осінню 1945 р. населення Словаччини вперше зустрілося з українськими повстанцями, але вони приймали цих хоробріх воїнів, що прийшли до нього аж з-під Станиславова, як найдорожчих своїх гостей.

Сьогодні про УПА знає цілий світ. Боротьба УПА здобуває нам друзів серед усіх волелюбних народів світу.

Говорити, отже, що УПА принесла багато слави українському народові серед інших народів, це значить, говорити замало. На цьому відтинкові УПА перш усього внесла величезний політичний вклад у велику справу єднання народів для спільної боротьби як проти гітлерівських, так і проти сталінських імперіялістів. УПА внесла великий вклад в справу творення единого фронту народів поневолених і загрожених російсько-боль-

шевицьким імперіалізмом. Від Першої Конференції Поневолених Народів у 1943 р. ми пройшли шлях, що завершився утворенням антибільшевицького Блоку Народів (АБН) у 1946 р. і в цьому заслуга УПА велика.

Не диво, отже, що УПА викликала і викликає стільки люті і злоби в наших ворогів. Не диво, отже, що вони намагалися і намагаються знищити її за всяку ціну. Пригадаймо, скільки зусиль докладали гітлерівці, щоб у зародку здушити УПА. Але осягнули те, що УПА росла з кожним днем на їх же таки очах. А як тепер скаже і біситься Сталін. Чого тільки не робить він, щоб ліквідувати повстанський рух в Україні. Та все даремно: не помагають ні великі воєнні операції, ні постійні облави, ні дикий терор.

Сталінські окупанти думали всякими „зверненнями” морально розкласти УПА, та глибоко розчарувалися. В лавах УПА вирости і виховалися борці, з такою сильною мораллю, якої ворогові не зломити. Бійці й командири УПА не вміють капітулювати, вони не знають, що таке здатися ворогові. Без жодного наказу, керуючись тільки національною і повстанською честю, вони воліють самі собі заподіяти смерть, ніж пereйти до ворога. Таким масовим героїзмом, як в УПА, не може похвалитися ні один народ в світі, такого героїзму не було досі в історії. То ж зрозуміло, що всі більшевицькі „звернення”, „накази” не мали жодного успіху. На них піймалися лише деякі окремі одиниці.

Говорячи про успіхи УПА, ми мусимо виразно сказати собі, що ці успіхи УПА здобула серед неймовірних труднощів. Адже ж УПА ввесь час мала проти себе величезну перевагу ворога і в людях, і в техніці. До того вона бореться вже більше як два роки в мирній обстановці, коли ворог не має вже жодних воєнних фронтів. Успіхи УПА куплені кров’ю, куплені дорогоцінними жертвами її бійців і командирів. В боротьбі згинули такі видатні її командири, як перший командир УПА — Клим Савур, перший шеф штабу УПА — ген. Леонід Ступницький, Шеф Головного Штабу УПА — Перебийніс, командуючий великим боем під Гурбами на Волині — Ясень, прославлений командир Сіроманців — Яструб, хоробрій командир повстанських

відділів на Вінниччині і Кам'янець-Подільщині — Саблюк, неустрасимий командир — Перемога, герой Чорного лісу — Різун-Грегіт, командир першого рейду на Словаччину — Прут, герой наступу на польсько-большевицьке кубло Бірчу — Коник, командир Юнацької Школи „Олені” — Поль і інші.

Ми усвідомляємо втрати, що їх понесла УПА. Болючі нам ці жертви, але жертви не можуть ані залякати, ні зневірити нас. Ми ж знаємо, що без жертв не можна здобути волі. Ми знаємо, що тільки боротьба веде до визволення України. Саме життя навчило нас бачити різницю між тими, що гинуть по-рабськи стоптані ворогом, і тими, що гинуть в боротьбі за Україну. Тих, що згинули за інтереси окупантів на фронтах, тих, що вмерли від голоду, — більше, але їхня смерть без значення для справи визволення України. Зате смерть тих, що впали в боротьбі з окупантами, — це животворча смерть, вона кличе до далішої боротьби, вона наближує день нашого визволення.

Крім цього, всі ми добре знаємо, що втрати ворога багато разів більші за втрати УПА. У кожному бою окупантів завжди гинуло і гине далеко більше, ніж повстанців. До рідких належать бої, в яких було навпаки.

Цей факт нераз дивував нас самих. Він ще більше дивував і дивує як наших ворогів, так і наших друзів. Вони нераз ставлять перед собою питання: в чому ж сила УПА, що дозволяє їй так успішно боротися, і то проти таких імперіалістичних потуг, як гітлерівська Німеччина, а зараз большевицький ССР. Всі знають, що УПА не користується жодною чужою допомогою, що вона бореться виключно своїми власними силами.

Що є джерелом сили УПА, не менше повинні усвідомляти і ми самі. Отже, сила УПА в тому, що вона чисто народна армія, що вона вийшла з народу і бореться за його найжиттєвіші інтереси — за його визволення і за побудову Української Самостійної Соборної Держави. Сила УПА в тому, що її підтримує народ, що разом з УПА бореться ввесь народ. Сила УПА в її мужності, стійкості і героїзмі її бійців і командирів. Сила УПА в її вмілій партизанській тактиці. Ось, що зумо-

вило успіхи УПА, ось, що дозволило їй вести нерівну боротьбу на протязі минулих п'яти років.

Коли вшановуємо з почуттям гордості п'яті роковини героїчної боротьби УПА, утверджується наша віра, в творчі здібності українського народу, в неминучу нашу перемогу. Народ, що видав зі себе таку армію як УПА, може сміло дивитися на своє майбутнє, може бути впевнений, що він свою державу здобуде.

—ooo—

В. Пачовський

ГІМН БЕЗСМЕРТНОЇ БАТАВИ.

(Марш УПА — Захід)

Ми лицарі без жаху і без смерти,
На злочин світа станем без ваги,
Ми присяглися долю переперти,
Роздерти присуд смерти ваш, боги.

Роздерли Україну ви на чверти,
Безсмертну душу вперли в ланцюги.
Та ми зродились, щоб за неї вмерти,
Роздерти присуд ваш, боги.

Нас не злякають танки ні канони,
Ми славим правду, Бога, новий світ,
Вас прокляли упавші міліони,
На месть нас гонить кров їх з роду в рід.

Народ безсмертний переможе в бою
І встане месник із кривавих мук,
За нами встане лавою страшною
Міліон міліонів мускулястих рук.

Здигнем з заліза, з крові, і з завзяття
Державу від Дунайця по Кавказ.
Ми лицарі, що скинемо прокляття,
За смерть ми смертю покараем вас.

Відзначення

Постановами Української Головної Визвольної Ради та наказами Командування УПА нагороджено Хрестами Заслуги таких воїків УПА та цивільних осіб — учасників українсько-національної визвольної боротьби з терену Воєнної Округи „Вороний”:

Золотим Хрестом Бойової Заслуги І-ї кляси

1. сотника ПЕРЕМОГУ

Золотим Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ї кляси

1. Полковника ВОРОНОГО
2. поручника КРУТІЖА
3. хорунжого ОРЛИКА
4. ст. вістуна КАРМЕЛЮКА
5. ст. вістуна ТАРАНА

Золотим Хрестом Заслуги

1. ЗОЛОТАРЯ
2. майора БАТЮГУ

Срібним Хрестом Бойової Заслуги І-ї кляси

1. сотника ГОРИНЯ
2. поручника ІГОРЯ
3. хорунжого ГЛУХОГО
4. ст. вістуна АТАКУ
5. булавного ЮРКА
6. УЛЯНУ (УЧХ)

Срібним Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ї кляси

1. поручника ПАВЛЕНКА
2. хорунжого СИВОГО
3. ст. стрільця СКОРОГО
4. хорунжого ВІЯ

Бронзовим Хрестом Бойової Заслуги

1. ст. віст. ШЕПЕЛЯ
2. ст. віст. СКРЕГУЛЬЦЯ
3. булавного БІСА
4. булавного ЗОРА

5. булавного КОВЗАРЯ
6. ст. бул. НУМЕРА I
7. ст. булав. НУМЕРА II
8. вістуна КРУКА
9. ст. бул. ПРИКРОГО
10. ст. бул. ПУГАЧА
11. булавного САВКУ
12. булавного АНДРІЙКА
13. хорунжого КІРАМА
14. ст. віст. ЯРЕМКА
15. ст. віст. НЕДОЛЮ
16. бул. САВКА
17. ст. віст. ТРОЯНА
18. ст. бул. АМОСА

Похвалою

1. БЕРЕЗУ
2. ст. віст. ЗАПОРОЖЦЯ
3. булавного МЕДВЕДЯ
4. булавного ПІДРОСТАЯ
5. булавного ЗУБА
6. булавного ЗАЯЦЯ
7. булавного БИСТРОГО
8. булавного ТАРАПОНА
9. булавного ЩУРА
10. булавного ВОРОНА
11. ст. бул. КОМАРЯ
12. булавного ТИГРА

Відміченням

1. булавного ЧИГИРИНА
2. булавного ЗОЗУЛЮ
3. ст. віст. МОРОВА
4. булавного АВАНТУРУ
5. ст. бул. ЮРКА
6. вістуна РОМЦЯ
7. стрільця СІЧНОГО
8. ст. віст. ЗОЛОТАРЕНКА
9. ст. віст. ПОДАЧНОГО
10. ст. віст. ВОЛОСКА
11. ст. віст. КОРЧА

12. ст. віст. КОРЧА
  13. ст. віст. ЛЮБОГО
  14. ст. віст. ІГОРЯ
  15. булавного КОБЗАРЯ
  16. ст. віст. ДУНАЯ
  17. ст. бул. ОСИПА
  18. ст. віст. ЧУМАКА
  19. ст. віст. КУПЧИКА
  20. булавного ЦИГАНА
  21. вістуна ВІКНА
  22. булавного РАКА
  23. булавного ГОРСЬКОГО
  24. ст. віст. ОРЛЕНКА
  25. булавного ГРАБА
  26. булавного ЯВОРА
-

ТОГО ЖЕ ДЕРЕВА ЄСТЕ ВІТВИ і ХРАБРИХ
ВОІНОВ СИНОВЕ,
ПОКАЖІТЕ МУЖЕСТВО!
(БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ)

Мрія

Дорога до своїх

(уривок зі спогадів)

Дня 21. липня 1943 р., о год. 20-ій, нас 40 осіб, дуже добре озброєних, з запасним вирядом на кільканадцяти підводах, рушили в дорогу. Азимуд показував південь. У кожного серце жваво стукало. Це ж перед нами дорога на південь, на Україну, до своїх, на бойові становища за рідну державу.

Попереду, на верхових конях, їхала стежка, по боках бічні розшуки, ззаду сівши на кулеметну тачанку, чорний, з темно-синіми як океан очима Гуцул грав на гітарі. Довга валка підвод везла справну руську кулеметну тачанку, кілька запасних ручних кулеметів, кілька десять крісів, кілька десять тисяч набоїв, два лег-

ких міномети з добрим запасом стрілен та різний військовий виряд.

Думки підшпітували: — от-от кілька днів і буде ще одна сотня, бо ж е зброя. Хоч дрібна та яка гарна несподіванка тим, які на нас ждуть.

Около півночі стрінулися ми зі стежею большевицьких партизанів. Ми розійшлися з ними „на сухо”, вдаючи, що ми рівно ж большевицькі партизани, при чому добре говоримо по-русському та „на ходу” частуємо їх спіртом, якого маемо зі собою 300 л. (бочку на колесах).

Вже свіжим ранком переправилися ми через ріку Ясьолду, де перевозили нас на човнах большевицькі партизани.

Вже вдень поїхали ми пустими вулицями зовсім спаленого міста Холмськ. Коні змучено значили числа кілометрів та відпочинків не робили жодних, бо старалися чимськоріше добитися до лісів зв. „Пословськими”.

Багато нам перешкаджало те, що по-дорозі стрічалось ряд перешкод для підвод, як: спалені мости, бараки в лісі, ще в війну поставлені, а цього на картах зазначено не було, та що гірше, карти ми мали, лише по т. зв. Дніпробугський канал.

Коло полудня, коли ми переїздили через маленькі хутори під лісом, нас обстріляв хтось невідомий зі сторони лісу, посилаючи по нас кілька серій з автоматів. Ми відповіли кількома стрілами з кулемета і на тому покищо скінчилось. День був надто парний та млявий. В полуслон загорілись в підводах осі. Ми були примушенні затриматись, щоб намастити осі, накормити коні та дещо відпочити. Я з двома стрільцями забрав чайник та пустився шукати води, при чому треба було провірити поблизькій терен.

Не відійшли ми більш 100 метрів, як несподівано, в кількох метрах перед нами, з'явилось трьох верхівців, та, не питуючи нічого, відкрили по нас вогонь з автоматів. Ми відповіли коротким вогнем та повернулись до місця відпочинку. Втім прибігає якийсь дядько в личаках, білорус, літ коло 40 та, довідавшись, ко-

му віддати записку, з якою він тривожно носився, вручив її командирові Назарові. В записці було написано:

„Ви окружени отрядом им. Чапаева.

Будем биться, или мириться?

— Дайте ответ!”

К-р отряда им. Чапаева
(підпис К-ра нечіткий)

Значить — ми окружені.

Ми рішились піти на переговори, але будемо вдавати поляків з-за Буга, дезертирів німецької армії, яких німці примусово змобілізували. Большевики радо приймали до своїх рядів поляків і поляки мали свої окремі, чисто-польські частини.

Подавши дядькові відповідь, к-р Назар-Крига, Черник і я вийшли на стару, війною оставлену, доріжку, що була нанесена на карті. Скоро почули ми голос підвод, що зближалися і раптом з-за повороту у віддалі яких 150 м. почали виїздити одна по одній п'ять підвод, на яких сиділо по 4-и большевицьких партизанів. Всі були з автоматами. Підводи бігом зближалися до нас. Ми вийшли на середину доріжки й дали їм знак рукою задержатися. Большевики, побачивши нас, негайно з підвод зіскочили та зайняли становища. Коні без приказу самі зразу стали. Ми почули голос: „Так что, не будем кров проліватъ!” і почали скорою ходою підходити до нас. Хвилина і здоровкання „здравствуйте” та по привичці потрясення рук, тільки дуже несміле.

Нас обступило цих кільканадцять людського походження типів і почали сипатись прерізного рода запити: „а кто вы, а откуда ідьоте, куда ідьоте, сколько вас, кто командует в бою” і т. п. Ми відповідали коротко: „нас стільки, скільки бачите, а командира нам не треба, зараз ми в бою і без командира „берьом харащо” — відповідаємо по рускому, та підкреслюємо, що ми поляки.

З нашого гурту від підвод почав до нас дехто підходить, а до них рівноож, тільки з тою різницею, що до нас около 30, а до них понад 300. До нас підійшов близчче — як пізніше ми довідалися — 24-річний,

нижче середнього росту, чорнявий кубанський українець і представився к-ом отряда ім. Чапаєва. В товаристві з ним прийшов русский-ленінградець, старший літами бльондин і представився політ-комісаром загаданого отряда. Через кілька хвилин до нашого гурту під'їхало 2 повозки, на яких сиділо ще 4-ох большевиків і одному з них зголосив к-р отряда про стан, який заіснував. Перед цим новим к-р отряда лише добре „тягнувся”. Отже було видно, що чвірка, яка приїхала — це високо поставлені особи. Один з тих 4-ох підійшов до нас і забурмотів: „Ви с Пісок, да, а почему не побілі немцев, не мініровалі завод!”. Все стало ясно: — про нас все точно знали (згадана група, примусово змобілізована німцями, стояла якийсь час на Поліссю і, розбройвши німців, рушила в дорогу „до своїх”, до УПА — прим. редакції)... Нам з місця остро запропонували вернути 3 км назад до штабу, здати зброю, а пізніше — „все будете вместе работать”, при чим іронічно підсміхалися...

Ленінградець „співав” нам про рух пролетаріату в світі, про подвиги Тіта, партизанів у Польщі і т. д.

К-р отряда з'ясував, яке становище займе Україна в майбутньому. Виразно було видно незвичайно хитрі стежки большевицької пропаганди, навіть згадали про релігію в СССР. Часом, однаке, доходило до того, що цей, якому к-р отряда зголосував нас, попереджував, що якщо хочемо, можемо зайняти бойові становища і починати „дратся”, хоч він бачить, що наша група ударна.

Ми були оточені сильним перстенем і здавалося, що нема можливості нікому вийти звідси. Та ми старалися допровадити до того, щоби — заки буде останній розигриш — осталось якнайменше часу до вечора. Дурили себе надією, що може хоч дехто вийде живим і про все розкаже.

Москвичі в відношенні до нас стояли твердо, бо добре почувались. Вони говорили: „то нічево, что ваша група ударная, а канец-концов до одного подожнете. Вас же человек 40, а нас 300, вот і результат”. Виходило — правда за їх словами.

Ми в розговорах сходили на різні теми та все було аж надто ясне...

В цьому отряді, як і в інших, світило дійсне обличчя большевизму. Відношення і перекликування як звичайно, що друге слово по „матушці”, багато венерично хворих, босих, обдертих та коростявих. Набоїв у крісах в декого по 15, а в декого навіть по 10 шт. Командний склад переважно русский, а решта — ціла мішаниця націй большевицького кітла. Були й жінки, головно жідівки...

Під час розмови до мене підійшов зовсім босий кацапчук, став зовсім близько мене та почав скрито „миряти” мої чоботи на моїх ще живих ногах... Отже були претензії чути себе „дещо ображеним”.

В загальному, большевицька маса дрожала, докраю перемучена продовжуваними розмовами іхніх командирів. Та іхні командири пустились на хитру стежку пастки, в яку 2 тижні перед нами попав к-р Когут зі 120-ти особами, який, подібно як ми, добивався до своїх та пустився на ризик переговорів, зі 120-ти зістався лише один, як живий свідок...

Наши переговори, як нам і не снилось, почалися точно о год. 13-ій і тяглися вже до год 18.30. Найбільше спрітним нашим балакуном був к-р Черник. Нас значно рятував бадьорий загальний настрій. В такій ситуації, іншого виходу, крім рукопашної різанини не бачилося, а большевики на це не хотіли іти.

О год. 17-ій ми заявили, що рішаемося іхати в іх штаб. Не тому, щоб змінити — і так дурну — ситуацію, як глянути збоку, то було видко роздратовану групу большевицьких виродків, яка безперервно з пересердя перекручувалась, переступаючи — гей би білий ведмідь — з ноги на ногу.

Ми під ескортою рушили до штабу. Попереду іхала на колесах бочка зі спіртом, якого вже немало випили большевицькі партизани, крадькома від своїх командирів. За нею дві повозки, в першій двое большевиків, де напів примусово впросили сісти к-ра Назара-Кригу, на другій також двое, а між ними Черник. Обидва вони тому рішилися сісти, щоби частково скрити нашу підготовку до скоку, але як це мало відбути-

ся вони обидва не знали, тільки по наших очах вичитували. За повозками їхали наші підводи з вирядом, а підвода з боеприпасами та кулеметна тачанка останніми. Синьоокий Гуцул та Білій, який скоро в дорозі по-геройські згинув, взяли два чеські кулемети і в часі маршу підійшли під повозки.

Зпочатку провадили нас большевики під повним дозором. Больщевики ішли табуном з усіх чотирьох сторін. Після кількасот метрів, вони досить обережно вступалися з правої сторони. Ми це зразу заважили. бо наше око й ухо в той час були аж надто чутні. Ми, вертаючи назад, знали, що у віддалі трьох кілометрів за рідким грубим лісом є старі артилерійські становища, в яких, без сумніву, мала бути на нас засідка. Є і немала частина большевиків подалася наперед, що ледви далося нам запримітити. Нараз к-р Назар-Крига затримав валку і пояснив большевикам, що мусимо напоїти коні, які ще з ночі нічого не пили. Поїти коней ми приймалися досить повільно, щоби останній розигриш якнайбільше зблизити до вечора. Рівночасно к-р Назар-Крига, звертаючися до большевицьких к-рів підвищеним тоном сказав: „невже ж ми не бійці, раз знаємо, що нас 40 а вас 380, раз договорилися, що їдемо в штаб, то чому ж нас провадите під ескортю? Невже ж так боїтесь чи що?” Цими словами він промовив большевицьким к-рам до амбіції. Один з них зараз сказав: „ану ребята, давайте впередъ”. Ім цього й треба було, бо зпереду їхав спірт, який ми свідомо передали під їхню опіку. За хвилину всі большевики швидко подалися вперед, та вже не випадало большевицьким к-рам завертати їх назад.

Ми, щоб врятувати ситуацію, рушили валкою вперед. Вона байдужо тягнулася, не турбууючися тим, що на яких 600 м. кокетливо всміхалися артилерійські становища. Очі напружено стежили за ситуацією зпереді, вибираючи догідне місце для смертельного танцю...

Черник, що їхав на другій підводі, ще раз пронизливо поглянув на всіх, що були з-заду. Мені здавалося, що тим одним поглядом зумів він сказати більше, як за час довгих місяців, пройдених у круговороті жорстокої війни.

В той момент заговорив наш кулемет і кинув свої грізні слова ворогам. Двоє більшевиків, що їхали в повозці з Черником, повалилися на землю неживі. Черник в той час стрільнув по передній повозці і скочив на землю. Крім клекоту кулеметів, нічого не було чути. Коні скочили вліво і вправо між дерев. З більшевицьких к-ирів тільки один к-р отряда пустив по нас довгу чергу з автомата і тим скінчив. З боку отряда, який ішов яких 200 м. перед нами, не було ні одного пострілу. Ми на всі сторони відкрили сильний огонь, не жалючи цінних для нас стрілен з міномета. К-р Назар-Крига і Черник живі й здорові! Підводи з боеприпасами стояли непорушно, бо тут були військові коні, які пострілів не боялися. Ми, забравши підводи з боеприпасами, кулеметну тачанку, порозкидавши від запасних крісів та кулеметів замки та попрощаючись з більшевицькими к-ирами, — давши кожному по 10 пострілів, почали відступати в сторону міста Дорогичин. П'ять кілометрів лісу ми пройшли в напрузі та з такою швидкістю, що на чолі виступала від поту сіль. Небезпечним лишився вихід з лісу. Ми думали, що там будуть застави. Та щойно по кількасот пройдених за лісом метрів, на край ліса вийшло кілька більшевицьких кіннотчиків, що вистріливши дві ракети, вернулися в ліс.

День згасав. З півночі затягло непривітно вогкістю. На обрію, одна-по-одній, на віддалі сорока кілометрів, більшевицьким двом ракетам підозріло відповідали інші...

СЛАВА НЕ ПОЛЯЖЕ,
НЕ ПОЛЯЖЕ, А ПОКАЖЕ
ЩО ДІЯЛОСЬ В СВІТІ,
ЧИЯ ПРАВДА, ЧИЯ КРИВДА,
І ЧИЇ МИ ДІТИ.

(Т. ШЕВЧЕНКО)

Петро Волош-Василенко

ПІСЛЯ МАРШУ ЗАСНУВ...

Після маршу заснув... Хтось гукнув: Уставай!...
Я зірвався і вхопивсь за зброю —
Навкруги чую крик, у риданнях — одчай
Чую всю неблаганість розбою.

Спав — снилась степів голуба тишіна,
Раптом гук і орожевлені хмари,
Бачу: люди втікають в страху з села...
Хто це? Половці, готи, татари??!

Хто приніс цій землі чорний трепіт життя,
Яке імення сумній цій руйні?
І згадалась вся дійсність проклятого дня,
Уесь морок страждань України.

Це ж її знов червоним азійським конем
Правнук Батия з реготом топче,
І побіду свою торжествує вогнем
Вславши трупами нашими площі.

І гукнув тоді я гнівом крові:
— Прокидайтесь! Вперед! До розплати!
І спішлим ми так вперто крізь бурі і сніг
Боронити солом'яні хати!...

„Доки ворог-чужинець лишиться на нашій землі, ми не маємо права зложити зброї. Пам'ятаймо, що слава й побіда — це доля борців за національну справу.
В П Е Р Е Д”.

Микола Міхновський

Мрія

Наступ на місто Камінь-Коширський

...Камінь Коширський — це головна випадова база середнього Полісся, тут то німці українців розстрілювали, звідси тероризували та інші свої „блага” посилали на народ.

Місяць серпень 1943 р. був дуже напруженій, бо німці готувалися до акції в околиці, ми готувалися до насоку на німців, большевицькі партизани також, стаючи нас випередити в тому.

Ми плянували провести наступ на Камінь-Коширський 10-го серпня 1943 року. Наступом командував к-р Рудий. Участь в акції брали: курінь Назара-Криги, сотня Лисого, та сотня Кубіка. 19-го серпня згадані відділи стояли в одному ліску, віддаленому на 12 км. від міста.

Наступ мав відбутися так, що в середину міста мала вдертися спецгрупа, яка мала знищити або стеризувати „горку” (частина міста, де були укріплени німці), а щойно тоді мали вдарити згадані відділи, які мали в розпорядженні — одну сімдесят'ять міліметрову гарматку та тяжкі міномети.

Загально, відділи були сильні, хрещені та заправлені в тяжких боях.

19-го серпня під вечір, к-р Рудий зробив збірку та оголосив: „Хто бажає до спецгрупи — хай виступить!” Очевидно, завдання було нелегке. Вдертись на „горку” і знищити або стеризувати німців, що мали там сильно укріплени підземні становища, це ризик очевидний. К-р Назар-Крига запропонував, щоб спецгрупу створити з тих, що прийшли з ним з Пісок. Пропозиція була прийнята і наша 25-ка виступила та ще 5-ть з інших відділів. Спецгрупу очолив к-р Черник.

Ми мали зпочатку впоратися з „горкою”, а тоді на наш знак ракетою на парашуті, мали вдарити інші відділи. Наша група з добрым тереновим відійшла. У нас: 4 кулемети, решта фінки. В кожного пістоль, штилет, сірники, електричні ліхтарики, по кілька гранат, по

одній чверть літрі бензини, крім того сокири, пилки, ножниці до дроту, ракетники.

Вже озвався перший півень, як ми затрималися перед містом. Ми посқидали чоботи, заховали їх в траві та трохи відпочили, набираючи сил до так непевного скоку.

Ми підсунулися під місто до перших хат.

Місто спало. Часто до вуха долітало вистукування повільних кроків німецьких стеж. Час-від-часу долітали голоси п'яних німців. Ми вже між будинками. По два-три прокрадаємося з тіні в тінь, бо місяць, як на зло, світив як в день сонечко...

Кілька хвилин і ми під самою „горкою” затрималися в тіні кількох кущиків. Чути, як покашлює варто-вий. Нас кількою, перерубавши дріт, вилазило вже на „горку”, де були німці в двохповорховому гарно впорядкованому будинку.

Чути кроки вартового, що наближається до нас. Вже на землі показалася його тінь. Кілька наших здорових рук кинулося до вайликуватого німця. Момент — і німець без одного слова потяг на собі вниз обох наших стрільців. Там він і дійшов. За ним глухо поклатав шолом, що покотився дальше вниз.

Одна частина з нас скочила і зайняла німецькі відкриті становища, друга обливала бензиною будинок, де дрімала польська поліція, третя входила в середину будинку, де були німці.

В одній з кімнат, де були німці, світилося. То була вартівня. Троє наших спритно відчинили двері. Німці спали на ліжках, тільки один куняв біля столу та в куті дрімав перекладчик-поляк.

Чути тихе „руки вгору” і за хвилину наші почали виносити зброю та вивели 9-ох німців, яких замкнено до возівні. Німці поводилися послушно, як ягнята, — ці самі, які ще під вечір лаяли та били безборонних полонених Червоної Армії.

Деякі з наших позасвічували електричні ліхтарики та, повісивши їх на стінах, готувалися захопити рівночасно партер та обидва поверхні.

На другому поверсі почулися довгі серії. В той же час блиснуло вогнем і пекельні язики зі всіх боків нев-

молимо тулилися до стін будинку, де була польська поліція.

Почулися зі всіх боків стріли, вибухи гранат в будинку поліції, біля будинку СД та навколо — по місті.

Вікна будинку поліції були закриті віконницями і сонні поліції, не орієнтуючись в ситуації, розривали себе гранатами — „чесно” гинули за „Нову Європу”. Тільки один з поліцай вискочив через вікно та почав до нас стріляти. Він мав усього 5 шт. набоїв та й тих не зміг вистріляти, бо коротка серія зробила йому „несподіванку” — продирявила лоба.

На другому поверсі від гранати виник небажаний вогонь, якого не вдалося погасити.

Навколо „горки” почулися крики німців, які почали нас обстрілювати. Над нами почав кружляти літак, часто викидаючи зелені ракети.

Настала хвилина — або здобути, або до одного згинуті.

Ми вистрілили червону ракету, та наші не відзвалися.

Минали хвилини, хлопці обливаючися потом зносили скриньки боеприпасів, кулемети та інші цінні трофеї. Робота кипіла. Після 25-ти хвилинного спізнення зі східного боку міста, спурхнула на парашуті червона ракета і два важкі вибухи сколихнули місто. Це почали „говорити” наші і повели наступ. Важкі вибухи безперервно поновлювалися, а між ними вривався клекіт кількох десятків кулеметів. Ситуація на „горці” покращала. Німці, які почали нас оточувати в підніжжі „горки”, відступили а ті, які були в будинку, почали здаватися, бо змушував їх до того вогонь, що вибух на другому поверсі. Вогонь перекинувся на цілий будинок.

Деякі з наших „на ходу” повдягалися в новенькі мундури та повзували чоботи.

Вже світало, як на „горці” з двох будинків залишилися доторяючі вогнища.

Тут ми здобули понад 20 тисяч боеприпасів, 5 кулеметів, 4 „емпі”, понад 100 шт. пістолів, 16 машин до писання, 4 радіоприймачі та один надавчий, 11 коней зі сідлами, 7 мотоциклів, одну легкову автомашину, 600 цнт. соли, 500 цнт. борошна, 80 цнт. цукру, багато

шкіри, мундирів та іншого. Захоплено 14 німців та перекладчика- поляка.

До нас прибіг провідник Я. — задиханий, спітнілий. Перекинувши ся кількома словами з к-ром Черником, він підійшов до возівні, де були німці. Німців випровадили. Вони йшли настражені...

Провідник Я. спітав їх, чи вони брали участь в акції на село Куртиліси. Відповідь була: „так”. Тоді провідник Я. сказав до них кілька слів і дав наказ їх розстріляти. Наказ виконано таки тут на місці — нехай народ бачить, нехай народ знає...

Наша група дісталася наказ залишити „горку”, відправити за місто трофеї і там відпочити.

До роботи взялися сотні.

На наказ пров. Я. все рушило лавиною в середину міста, де був бій з невеликою групою німців.

Щез літак, що цілий час над нами кружляв — він був большевицький.

Німецькі літуни з бази повтікали, а всі інші поховалися в місто. Місто до год. 17-ї було в наших руках.

Цивільне населення міста того дня не ходило, бігalo як зачароване. Цивільні показували нам де є німці, де їх мешкання, водили нас по вулицях. Діти бігали табуном за нами. Старі бабусі витирали від сліз очі та часто хрестили нас рукою. Молоді хлопці й дівчата мудро нас зорієнтували, де можуть бути німці, звідки можуть повести протинаступ — не обійшлося без жартів.

О годині 17-ї ми залишили місто та подалися до лісу.

Ворог втратив понад 100 вбитими (разом з польською поліцією), сили ворога були: 147 поліцай, 200 вермахту, літуни з бази, яка була за містом та цивільні німці з адміністрації, крім того в місті було багато інших цінних трофеїв.

З нашого боку було двоє легко ранених, а з нашої спецгрупи навіть раненого не було.

Вістка про подію понеслася ген-ген по Поліссі...

Большевицькі партизани прямо дуріли...

Іван.

„Лови“ на німаків

Довголітня боротьба українського народу показала, що не все є добре боротися з ворогом віч-на-віч, чесно, але треба вживати і таких методів боротьби, які він застосовує до нас. Метод ворога — це: терор, підступ, облуда, збирна відповідальність населення і інше. Нашим підступом у боротьбі з ворогом буде м. ін. уніформа і зброя ворога.

Рік 1944 — це рік, в якому багато молоді вступає до УПА. Але — в нас брак зброї, уніформів і ми мусимо їх роздобути. Невелика наша група думає над тим, як це зробити.

Одні кажуть зробити на шосе засідку, розбити авта і таким способом здобути потрібну зброю. Та хтось правильно зауважує, що авто може бути порожнє з одним німаком і ми наробимо тільки багато шуму, а тут треба покищо конспіруватися, бо в нас бракує зброї.

Другі радять виходити на шосе в німецьких уніформах і контролювати авта. Та знову знаходять „щілини“ в тому проекті. Для німців стане підозрілим, чому контролюють під лісом. Треті подають добрий плян і ми зачинаємо його реалізувати.

Беремо віз, на віз кладемо довгу ялицю та запрягаємо до воза такі сумні коні, як ті голодні хлопці, що в „бавдінстві“ співали: „Чи до пекла підем, чи до неба...“

До шосе Розділ-Миколаїв прилягає частина лісу і тут ми робимо засідку. Частина відділу залягає в кущах біля шосе. Двоє перебираються за візників — вони в полотняних штанах, без шапок, босі, тільки з пістолетами. На візників вибираємо найстаршого віком д. П'яву, що виглядає як дядько і д. Чортюка, що виглядає як його син. Двоє іде на гору, звідки мають слідкувати й, як надіждждає авто, дають нам умовлений знак. На даний зорцям знак, обидва наші візники ідуть скоро возом з ялицею і виїхавши на середину шосе вивертують воза так, що це виглядає як звичайний випадок. Авто, що іде дорогою мусить стати. Авто стоїть, німак сидить в шоферці і дивиться на ту комедію як на по-

хорон своєї мами. Інший німак злоститься, кричить, „шнелькає”, а коли це нічого не помагає, йде сам помагати підносити ялициу, а наші тиснуть ялициу вділ. Ялици не можна піднести і П’ява бере сокиру та йде рубати дрюка до підношення. Переходить мимо авта і дивиться чи немає там зброї або уніформи. Якщо авто порожнє, то він рубає дрюка, підносить віз і авто іде дальше. Коли ж на авті є якісь військові речі, то наш візник дає умовлений знак, стрільці вискають з кущів, розброюють здивованих і наляканіх німаків, наш шофер скаче до авта і скоро іде в ліс. В той спосіб ми провірили одного дня 36 авт.

Одного дня ми затримали авто з 3-ма німцями. Один з них був танкіст, коли зрозумів усе, що з ним сталося, почав сильно реготатися. Нітаемо його, чого він так сміється. „Я був — відповідає — на лінії Мажино, під Сталінградом, а ще мене ніхто так не надув”. Ще візники не відвернули воза, а вже коло воза зупинилося елегантне таксі, а в ньому німець майор і його шофер. Беремо його до нашого товариства, а тут ще одно таксі затримується, а з нього вилазить правдивий „куций німець вузловатий”. Стрілець Грузин кричить до нього: „руки вгору” — та німак думає, що то непорозуміння і „представляється” нам: „я ляндвірт, Клечко, не маю часу, мушу їхати”. Ага! Це той самий, що за допомогою 30-ти вислужників отримав цілий повіт, а селян так щедро обдаровував гумовими палицями. Забираємо його зі собою в ліс.

Гірша справа з автами, бо у нас аж двадцять шоферів і кожний хоче їхати. Щоб не було сварки — сідає по двоє до авта. Та через таке двокерівництво, часто мусимо зрубувати придорожні дерева, які чомусь „перешкоджають” шоферам в дорозі.

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА, ЩО ПРЕЗ ШАБЛІ
МАЄМ ПРАВА. (Гетьман І. Мазепа)

Боєвик

Геройська смерть к-ра Пугача

Тихий осінній вечір. Сонце хилилося до заходу. Кидало останні проміння на ліс і на людей, що весело гуторили між собою.

Нараз став помітний рух серед стрільців — прийшов к-р Пугач, повітовий військовик і к-р бойової групи ім. „Перуна”. Всі стали готові до наказу. Подавши останні накази та вказівки, наказав к-р Пугач кільком стрільцям готуватися до відходу. Забрав кількох боєвиків, кулемета, та, попрощавшись з відділом, відіхав.

Того ж дня ніччю, 17-го вересня 1944 р. він закватали у невеличкому селі Сайки, що лежить на границі Щирецького і Комарнівського районів.

Ще всі спали в селі, як большевики окружили ціле село й ждали до ранку. Вони за всяку ціну хотіли знищити небезпечного для них к-ра Пугача. Вони пам'ятали про його вдалий наскок в місяці серпні на райцентр Комарно, де його відділ зліквідував станицю НКВД, розбив тюрму й визволив всіх в'язнів та останні вдалі засідки, де впalo багато большевиків. Больщевики боялися іхати на села меншою силою, як сотня, повстанці карали їх за кожний бандитський наскок, а слава к-ра Пугача росла з дня-на-день. Тому, вислідивши часте місце постою к-ра, окружили село більшою силою, щоб нікого не випустити живим.

Почало світати, як кулеметні серії прорізали ранню тишу. Больщевики запалили село з усіх боків. Стovп вогню та мільйони іскор полетіли вгору. Больщевики почали наступ.

Несподіваний наскок застав неприготованими повстанців. К-р Пугач скоро зорієнтувався і опанував всіх: хлопці за зброю — б'емося! — і повів свою групу на прорив. Це був одинокий вихід. Та большевицькі застави з боку лісу були такі сильні, що повстанці мусіли завертати в село й пішли на прорив городами, в другу сторону села.

Село палає, неначе великий смолоскип. Плач дітей, жінок, крик мужчин, клекіт кулеметів та вибухи гранат — створюють пекло в селі. Повстанці з боєм посугаються вперед. Падуть вбитими вороги, падуть вбитими й раненими наші. Раптом падає тяжко ранений в груди к-р Пугач. Напружуючи останні сили здіймає з себе торбу з документами, й кидає її в криницю. Знесилений просить друзів витягнути йому пістолю зі словами: „Боже, прости мені, гину за Україну!” — стріляє собі в чоло. Однака, постріл знесиленою рукою не був смертельний. Куля пішла боком чашки. Пістоля затяглася. Отягившися, к-р Пугач просить стрільців застрілити його, та жоден з його стрільців не може рішитися добити улюбленого к-ра. К-ир кличе до себе друга С. і каже: „Візьми пістолю від мене на згадку, не лишай мене живим, добий мене і рятуй себе!” Цей остаточно рішається, коротка серія автомата з поранених рук стрільця і навіки заснув к-р Пугач.

Вже затихла густа стрілянина, тільки ще де-не-де пролунали поодинокі постріли. Це власноручно дострілювалися ранені повстанці, щоб не попасти живими в руки ворога, не жалючи молодого життя. Вмирали всі як правдиві герої — сини України...

З околишніх сіл долітав гомін дзвонів, а з горіючого села доносилася московська лайка та плюгаві прогильони. Большевицькі бандити мстилися на трупах: здириали убраниਆ з вбитих повстанців, кололи їх штиками, виколювали очі, розбивали черепи.

По селах наслася сумна вістка про смерть знаного командира, зроджуvalа і жаль і гордість а в друзів — почуття пімсти.

І вони стократно відплатили за смерть улюбленого командира...

Ліпше умерти в боротьбі, ніж умирати як покірний раб, не боронячись, цілуючи ноги того, хто визискує, хто глузує й погорджує, хто катує тебе!

Микола Міхновський

Повстанська пісня.

НУ І ЩО Ж, ЯК ПРИЙДЕТЬСЯ УМЕРТИ...

Ну і що ж, як прийдеться умерти,
В пожідній шинелі, в житах,
Ми у вічі сміємось смерті,
Бо вмирати прийдеться лиш раз!

Ну і що ж, що хтось буде ридати,
На воротях даремно ждучи,
Маршової нам будуть співати,
До атаки гармати рвучись.

Наша сотня ударна, залізна,
Наша сотня в бою — багатир,
Нас Тризуба веде знам'я грізне
І завзятий наш друг командир.

За потоптану честь України,
За поганьблену землю святу,
Ми йдемо, щоб підняти з руїни
Українську Державу нову!

АБО ЛЯЖЕМ ГОЛОВАМИ — АБО ВИБ'ЄМ ВОРОГІВ!

Іван Франко.

Іван

Чорний міст

18. 2. 1945 року наш відділ закватиравав в близьких до лісу хатах с. Рудники. Ранком 19-го прибіг один селянин і повідомив, що до центру села приїхала сотня „колпаківців” і почала грабувати.

Це була кіннота й приймати з ними бій в селі не було добре ні для села, ні для нас. Вирішуємо зробити на них засідку.

Найкращим місцем для засідки — є місце біля т. зв. Чорного мосту на річці Нежухівці, де ліс є близько

біля шосе. Ми прийшли на місце засідки. Ще добре не оглянули терену, як вже наш зорець друг Орел повідомляє, що вже ідуть большевики. Ми скоро розстрільною залягаємо на краю лісу. Перед нами чистий терен, а шосе перетинає річка і міст, мимо якого ровами може тікати ворог. Тому Микола залягає з одним роем на лівому крилі, щоб не дати ворогові туди втекти.

З правого крила подають, що вже ідуть. Чути сміх, московську лайку та стукіт копит. Це ідуть штучно розреклямовані большевицькою пропагандою „герої” Колпака, що свій шлях через Україну встелили „геройським” насилуванням жінок, грабунками й мордуванням невинних селян. Тепер частина тих „героїв” ограбувала і стероризувала цілий Мединицький район і вже почали заїжджати до сіл сусіднього Миколаївського р-ну. Через пару хвилин побачимо цих „героїв” в бою. Вони ідуть по троє-четверо вкупті й весело балакають. Вже в'їжджають на наше поле обстрілу. Якийсь москаль кричить до другого: „Саша, в той деревне е что кушать...” та не закінчив, бо ми вдарили на них сильним вогнем. Коні збилися до купи, а вершники падають, як кому припаде. Частина коней без іздів завертає до с. Рудники, частина до с. Керниця.

В ровах повно води і ще живі большевики рачкують в ній як жаби. Мало хто з них стріляє. Чути голос їх командира: „Пулемет — огонь”, та чути відповідь: „Не работает”. Зате наші кулемети добре „работают”. Наші три рої скоро розбивають ворога. Через кілька хвилин 17 падає трупом, двоє здаються живими, кілька втекло. Забираємо зброю і награбовані ними в селі речі: жіночі чоботи й кожухи, покраяні жіночі сорочки й інше.

При провірці бойовиця показалося, що к-р наших „героїв” легко ранений в руку, вдав „живого трупа”. Він лежав між вбитими і вдавав „трупа”, але стрільцеві Г. показався той труп підозрілим і він радив вистрілити йому ще раз в голову.

І раптом сталося чудо. „Труп” промовив: „Друг, не стреляй!” А, тепер ти „друг”, бо біда. Ні, ти не друг, ти кат нашого народу і ми тобі заплатимо за всі звірства, поповнені над невинним населенням...

СОТНИК ЯСТРУБ.

Карпенко Дмитро, родом зі Східної України, легендарний к-р „Сіроманців”, Лицар Золотого Хреста Бойової Заслуги, згинув 17. 12. 1944. при наскочі на райцентр Стрілиська Нові.

Вітер буйний
Шугає по степах.
Як птах
Гуляв з вітрами ти
Навперейми.
Як сірий вовк
Ти з Сіроманцями
Синіх верхів
Скочив у шовк степів.
Червоний слід
На росах тлів
Шляхом побід,
Кудою йшов
Ти наступом.
Гей, славо,
Славо буйнокрила!
Про тебе враз заговорили
Гоолубоплесний Буг,
І Солокій луг,
І любачівське верховіття,
Ліси, мережі піль

По Тернопіль.
І вже лунатиме століття,
І діти — перекажуть
Дітям
Ім'я твоє славне.
Гей, жив, ломив,
Ворожі полчища,
Тиранів.
І оп'янілій в перемогах
Життя зложив
Зі зброєю в руках,
Без кайданів,
Як вільний воїн,
Як козак.
І даром буде ждати
На сина мати...
Не прийде,
Лиш буйну славу
У Полтаву
На крилах вітер
Занесе.

Зі „Стріл. Вістей”, ч. 5. 45.

„Козаки на війні витривалі, відважні, сміливі, а навіть отчайдушні, не цінять своєго життя. Вони до-тепні.”

Чужинці про козаків.

Слав.

Засідка

Дня 27-го березня 1945 року чета українських повстанців під командуванням хорунжого М. К. заквати-рувала в лісі, біля села Колодруби.

О годині 18-ї чета рушила в дальшу дорогу та зараз ми завернули, бо з присілка Бляхівка надійшла група большевиків. Їх було 24, в тому 5 стрибків, та двоє бандитів з області, які тільки тепер відважилися піти на українські села.

Багато труду й жертв мусіли дати большевики, щоби „втихомирити” українські села. В боротьбі впав сл. п. к-р Пугач, — пострах большевиків в тому районі. Загинув сл. п. Серце, — повітовий провідник ОУН, що був душою тієї боротьби та багато інших друзів. Дорого мусіли платити сталінські бандити за свої успіхи. Лише в бою в с. Горожанка Велика залишили 304 трупів.

А тепер вони чулися безпечними й свій рейд по районі позначили насилуванням жінок, грабунками й мордуванням невинних селян.

Коротка нарада і відділ заліг на краю ліса. Дорогою мимо лісу ішли сталінці. Ішли стрілецьким рядком і спокійно розмовляли. Кожний з нас напружено стискав зброю і ждав першого пострілу. Кулеметчик Комар потягнув за спуст, впав один постріл і кулемет затяvся. Впав другий постріл кулеметчика Кобзаря і знову кулемет затяvся. Той момент використав ворог і заліг у рові.

Почався бій. Повстанський вогонь був такий сильний, що ворог не видержав і почав відступати. Та тільки один бояк мав щастя: ранений вирвався з засідки, одинокий їх свідок. Решта всі полягли, а десять стрибків здалося в полон.

Між вбитими були:: інспектор по справам КП(б)У на Дрогобицьку область, інспектор по справам промисловості на ту ж область, заступник прокурора Комарно, заступник начальника НКВД того ж району, та решта самі високі партійні бандити.

Здобуто один кулемет, одну десятизарядку, чотири штуки ППШ, 18 крісів.

Миттю розійшлася радісна вістка по селах, усміхалися заплакані очі, витягав свого „обріза” селянин. Тільки за два дні сотня більшевиків забрала своїх трупів, а ще за два дні полк військ НКВД оточив ліс, шукаючи повстанців, але даремно...

—ooo—

Слав.

Газ у криївці

Погідний ранок 20-го серпня 1945 року ніяк не гармонізував з тривожною ситуацією в лісі: ліс був густо обставлений більшевиками. Сонце зійшло вже високо і почало обігрівати змучених повстанців, що вночі продиралися через ворожі застави. Темна дощева ніч і двоє вбитих більшевиків допомогли перейти густий перстень застав і добитися до лісу.

Нас восьмеро вирішили перебути облаву в криївці, бо один з повстанців був легко ранений а двоє були хворі.

Біля входу до криївки стояв друг С. і прислухувався. Було спокійно, та о годині 11.30 перед обідом він скоро закрив вічко входу і повідомив, що внизу коло кринички чути голоси й більшевики посугаються кущами в напрямку нашої криївки.

У криївці напружений неспокій, одні хапаються за зброю, другі заспокоюють, що нічого не буде, більшевики перейдуть корчами й на тому скінчиться.

За пару хвилин чуємо стукіт людських ніг над криївкою. Земля виразно відбиває їх і чути, що більшевики є багато. У криївці такий спокій, що чуємо через вентилятори більшевицькі голоси. Тупіт ніг міцнє. Минає хвилина, друга — а більшевики не йдуть далі. Зростає наспокій, а через хвилину виразно чути якийсь голос: „шукайте добре, то тут недалеко!” Тривожно забілося серце. Перший раз зайшли ми в лісі до криївки і „хтось” підслідив нашу криївку.

Кожний хапає за зброю, деякі йдуть вже до вузького тунелю, де є запасний другий вихід. Минуло кілька хвилин, хтось почав рухати вічком при вході, і раптом вічко відкрилося, а до криївки впав жмут денного світла. Ранений стрілець стріляє з пістолі вгору, вічко з лоскотом закривається, але тепер ясно, що нашу криївку віднайшли й виходу немає...

Всі тиснемося у вузькому тунелі. В кожного пістоль напоготові, та покінчти собою ще є час. Вирішуємо чекати, поки не відкопають криївки і боронитися з тунелю, може вдастся видержати до ночі, а ніччю прорив може вдатися. Бодай частина з нас врятується, та й треба дорого продати своє життя. У напружені минає ще кілька хвилин, вічко криївки большевики ще раз відкривають. Паде знову жмут світла а за ним сильні серії з автомата, — потім чути сухий тріскіт, так якби щось впало до середини. І знову спокій.

Наш ранений, який лежить в тунелю найближче до криївки, кричить: „криївка горить!” — і до тунелю починають входити легенькі пасма диму.

„Нас хочуть викурити димом” — думає кожний, але ми знаходимо протиоборону: скидаємо Куртки і закриваємо ними дверцята, що лучать тунель з криївкою. Дим входить даліше, але дуже поволі. В такій ситуації, однаке, трудно буде видержати до вечора.

В тунелі тихо-тихо. Ніхто не говорить, шкода слів, кожний прощається в думці з цим світом і тільки чомусь жаль, що ми не в лісі, тут якось темно, а там на сонці краще вмирати...

Минає пів години, як почав входити дим. Але що це? Дим чомусь не в'їдається в очі і тяжко дихати. Не вже ж це газ? Не хотілося вірити, але така була дійсність. Больщевики вкинули до криївки газову гранату, щоб нас зачадити і взяти живими.

Чекати нема часу — треба прорватися негайно, може всеж таки хтось з нас врятується.

Лисий підпирає сильно плечима один стовп, тягне руками поперечний, хвилина несподіваного напруження, — і земля падає вниз, до тунелю, а за нею жмут світла. Яр вже висуває голову „на світ”, а за нею і своє

ППД. Перед ним, в двох кроках, сидить під кущем майор НКВД, старий чекіст, новоприбувши начальник районного НКВД. Майор, mrючи про медалі за зловлених „бандьорів” і втікши зі страху подальше від входу до криївки — щоб, бува, повстанці не викинули гранати — оставлів, побачивши несподівано чоловіка, що виліз з-під землі. Та Яр не дає йому часу прийти до себе; коротка серія з автомата, майор дістає „партизанську медаль” з олива в груди і Яр вже на горі.

Лисий миттю вискачує за ним і бачить ліворуч від себе молодого чорнявого большевика. Це також майор НКВД, але з області, і Лисий дарує йому також „медалю” — а ми в продовж секунд вискачуємо наверх.

Густі кущі не дозволяють большевикам зорінтуватися в ситуації. Це ми використовуємо. Савка кидає гранату в тому напрямку, де большевики відкопували криївку і вслід за сильним вибухом чути большевицькі крики. Яр вже біля кринички, де над кручею сидить п'ять большевиків. Довга серія з ППД — чотири большевики падають вбитими, але Ярові затинається зброя. Він б'є прикладом автомата большевика по голові і той з криком летить вниз до кринички. Знизу, від кринички, хтось кричить: „Кто стреляет?” — а Лисий у відповідь, шле довгих дві серії в напрямку кринички. Чути знову сильні крики коло кринички; там був гурт большевиків, а між ними лікар, якого нарочно привезли до лісу, щоби уколами приводив до притомності очманілих повстанців.

Яр направляє своєго автомата і ранить з пістоляше одного большевика, що не розпізнавши його між кущами, питав за „пропуском”. Наш ранений стрілець захоплює автомата від вбитого майора, Яр також одного автомата і ми біgom продераемся кущами в глибину лісу.

Большевиків було більше пів сотні навколо криївки, але погоні за нами зараз не робили, мабуть тому, що попали в паніку і не стало „начальства”.

Коли на їхні сигнальні знаки почали зі всіх боків лісу збігатися на допомогу большевики — ми вже були далеко в лісі, і сонце широ до нас всеміхалося.

Володимир Самійленко

ЧИ ВАМ ВІДОМО, ЩО ТО є ПОВСТАНЦІ ?

XIV.

„Чи вам відомо, що то є повстанці?
Це ті, що їм немає вороття
До рідних хат; десь у рові, в землянці,
Чи під кущем їх місце для життя.
Ні вдень, ні віч, ні ввечорі, ні вранці
Нема для їх недолі забуття,
Бо дома в них — замість осель руїна,
Й розстріл рідні до п'ятого коліна.

XV.

Жадоба помсти за свій тихий рай
Сплюндрований у їх гартує духа;
До боротьби їх кличе рідний край,
І кожний з них той поклик любо слуха.
Нехай і мало їх, борців, нехай
Покірно інші ждуть, як віл обуха,
Від ката смерті, тільки не вони:
Не страшно їм нерівної війни.

(з „Гей”)

„На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські і енка-ведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи, на крові тих, що замучені по тюрмах і тaborах, виросла безсмертна легенда воюючої нації, що вогненним смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях в майбутнє. Україна живе і бореться та силою здобуває перемогу. Хай же вічна слава буде впавшим героям, що склали своє життя на жертівнику Нації”.

(З „Декларації Проводу ОУН”)
на Українських Землях

Рейдом через Львів...

Наш підвідділ начисляв 16 чоловік, командиром був ст. вістун Даниленко-Кармелюк. Підвідділ був розділений на дві групи-рої. Першим роєм командував вістун Коваль, другим — вістун Граб.

Вояки були умундировані в большевицькі уніформи, що давало можливість пересуватися в місцевості і днем.

Місцевість дій підвідділу була Львівщина. Група ніколи не затримувалася довше на одному місці, — хоч би на це й дозволяли умовини, — як один-два дні. Підвідділ був у постійному бойовому контакті з ворогом і завжди мав ініціативу в своїх руках. Він з'являвся там, де ворог ніяк не сподівався і знову зникав. Наслідком такої тактики підвідділ ніколи не був заскочений большевиками, та ніколи не приймав накиненого йому бою. Це впливало також на настрій стрільців. Вояки були горді за свої дії, відані командирові і найбільші труднощі переносили з байдорим настроем.

На настрій відділу впливало також населення місцевости наших дій. Тут, народ боляче відчував, хто такі большевики: десятки вивезених родин, сотні убитих, замордованих і засланих були причиною крайнє ворожого ставлення до окупанта. Були випадки, коли мешканці окремих сіл прямо провокували нас до боївих виступів та помагали безпосередньо в акції.

*

23-е жовтня 1945 року. До нас долучилися місцевий кущ та районна бойвка. Ми вирішили провести прилюдний виступ у сусідньому селі Зашки.

Маршируємо лісом. Після кількох годин ми накраю лісу. Перед нами, напроти, трохи в полі, місцевість, з якої вийшов будівничий нової України.

Останні розпорядження, і підвідділ стрілецьким рядком попрямував до села. В ньому тихо. Гомінко проходять у святкових убраних громадка дівчат, та побачивши „башлаків”, загадково зникає між хатами. Нестодівано, з шумом проноситься тут же перед нами

пасажирський потяг Львів—Жовква і зупиняється перед близьким будинком станції. Пасажири і службовці з цікавістю поглядають в наш бік. Їх певно дивує порядок нашого маршруту, бо большевики йдуть товпою.

Перші хати і залізничні рейки. Залишаємося в кількох крайніх хатах, щоб поспідати. Виявляється, що мешканці прийняли нас однаке, дійсно за большевиків, і тому хочуть нас позбутися: „нема, не наварено”. Та ми ту справу робимо при допомозі місцевого кущевого і через добру годину виrushаємо до села.

В селі зупиняємо підводи, якими їдуть червоноармійці і беремо їх в полон.

Простора шкільна зала переповнена. Більшість жінок і дівчат. З молодих мужчин немає нікого, видно тільки кілька лисих голов, що домагаються скорішого виступу, бо „сьогодні неділя”.

І нарешті виступ. Зпочатку трудно наладнати контакт з публікою, хоч вона здивована, що чує українську мову. Та скоро пізнають хто ми. В залі велике зворушення. Жінки витирають слози. На закінчення лунке „слава” виригається з грудей присутніх, всі встають, по залі несеться спів національного гімну.

Відходимо. Ще довго лунають з вікон школи оклики та нам треба поспішати: з напрямку Львова підсувается панцерник.

Після пропагандивної балачки з червоноармійцями, відпускаємо їх додому. Вони задоволені, говорять, що вони такі самі як і ми, тільки що ми боремося „за вольную жизнь”.

Подібні виступи проводили ми протягом цілого грудня по різних селах. І скрізь ті самі привітання, оклики, помахування руками. І скрізь прохання пробути довше, зайти до хати. І скрізь усміхнені обличчя, заплакані очі.

*

Вертаючися, після виконання певних бойових доручень, наш підвідділ закватиравав дня 12. 12. 1945 року в с. Рясна Руська. Тут був колгосп, який охороняли червоноармійці. Вирішили зліквідувати цю большевицьку економію. Плян виконання гальмує п'ять большевицьких авт., що надіхали зі Львова. Вони, на

лиху собі, зупинилися, а большевики, що їхали, заїшли до придорожньої хати.

Команда — і розстрільна.

Хата з большевиками попала в оточення. Посувавшися з командиром і кулеметчиком до хати. Зупиняє нас їхня варта. Переговорюємо. Іх є 11 з капітаном. Їдуть зі Львова озброєні лише пістолетами. Вартовий залишається під опікою нашого стрільця, а нас троє йдемо до капітана. В пригоді стають документи лейтенанта військ НКВД, а брак „путьевки” в наших подорожніх є причиною їхнього роззброєння. Баранячаю товорою переводимо їх до нашої хати. Ім вияснюється що ми такі, вони дивляться на нас, як на марсіян. Залишаємо їх під охороною в хаті. Решта підвіддлу двома машинами заїжджає до колгоспу. Червоноармійці з охорони, не підозріваючи нічого, дозволяють себе „построїт” і складають зброю. Спротив ставив тільки голова колгоспу, москаль, та тут же платить за це головою.

Під ранок п'ять навантажених підвод прямувало до лісу, а за ними зоріла пожежа спаленого колгоспу.

*

Довго не відпочивали. Кватируючи 17. 12. в с. Р., ми не думали, що цього дня прийдеться оглядати Львів — а довелося.

Варта донесла, що з боку Львова наближаються авта. Доки наша брашка двигнулася, вісім новеньких авт зрівнялися з нашою кватирою. Завважили нас, шофер першої машини зупинив мотор, вийшов з кабіни і почав щось в наш бік кричати. Виявилося, що вони їдуть по дрова й не знають дороги. Нас приняли за большевицьку частину і хочуть, щоб їх вивести. Щоб близьче познайомитися з ними, перевірюємо їхні машини й документи. Переважно українці, непартійні, озброєні лише кілька. Без більших церемоній передають нам свої новенькі фінки, ми за це кличемо їх на обід, що саме зварився. Наші знайомі ніяково заходять в хату, але поволі сміливішають, хоч, може і догадуються, хто ми такі. „Із гір Карпат” впевняються

вони остаточно, але ми не кажемо їм нічого, тільки радимося, щоб використати авта.

Рішення нарешті приняте. До цього прислужилася добра воля командирів З. і Ч., що в цей час прибули на цей базар. Остаточне рішення дає командир Тиміш. Шофери пускають в рух мотори, завертають авта і за кілька хвилин наша колона посувається по маршруті: Бірки—Брюховичі—Львів.

Першим іде к-ир Зуб. Він на випадок контролі, має справляти до машини к-ра Даниленка, а цей на випадок большевицької впертості, має відповідати по-півстанськи — в нього зброя все на поготові. Третью машину іде к-р Чугайстер. Я іду на самому кінці колони.

Їдемо. Скрипить під колесами морозний сніг з фільмовою швидкістю чергуються у вікні кабіни придорожні пейзажі.

Брюховичі. Ліниво поглядає з-під касарень бульшевицький караул. Смішно й цікаво!

Ще одно узгір'я, — і перед нами розгорнулася величезна панорама Львова, та, тут же, контрольний пункт. Машини недовго зупиняються, але скоро ідуть далі.

Не їхали — летіли, а перед нами — на фоні заходячого сонця видно було — могутній високий замок, та чотирігранна вежа ратуша. Мимо машин пройшла колона червоноармійців, погейкуючи щось про свою Москву. Понурі обличчя, мутні очі — такі як у тих, що проходили тут кільканадцять місяців тому назад. Тільки ті співали про іншу столицю.

Переїжджаємо вулицями: Замарстинівською, Річною, Оборонці Львова, Огородничою, Бойовою Мартіна, Зборовських, Нової Різні на Збоїска. Всюди майже пусто, брудно, знищення. Повертаємо нарешті наліво, і перед нашими очима видовжується лента жовківського шосе. Нас випереджують і минають інші авта, але нам це байдуже, ми тільки вважаємо, щоб хтось не нарушив порядку нашого маршруту і не впхався до середини нашої колони.

Оглядаємося назад себе. Поволі ховаються нижчі будови міста. При заході сонця поблискуює купол ка-

тедри і вежа ратуша. Врешті, і ті ховаються. Бунчужний Р. витягає хусточку, підносить її ніби до носа і витирає набіглу на око слізу, а потім поправляє кулемета.

Ще одна зустрічна машина, кілька селянських підвод і ріг починає рідшати; вгаває і міський гомін. Відбивається тільки симфонія фабричних гудків і цілими гамами перекликаються льокомотиви.

Ми вже за містом. Перед очима мережкотять вогні села, і ми вже в ньому. Зупиняємо машини коло цегляних будівель місцевого колгоспу і висідаємо. Нас обминають окремі авта з большевиками та це нам не заважає. Короткі розпорядження і окремими групками посуваемося даліше. Коло авт залишається невеличка застава, з рештою іде к-р Кармелюк „в гості” на участок НКВД. Кілька глухих кулеметних серій всередині будинку і участок НКВД та охорона колгоспу більше не існує. До авт несемо оберемки зброй.

Ми знову в дорозі, знову в бою: іскряться тільки у хлопців очі, а обмерзлі руки стискають тільки гарячу зброю. Але, що це? — Кого ведуть раненого? — Командира?

— Нічого, так собі, тільки рука”, і даліше: „Друже Н., ви відповідаєте за хлопців”.

Хвилина проминула у ваганню, а потім тімста затиснула зуби.

Нова атака. Гранати. І клуби диму й полум'я з гніза душегубів гасять гнів.

Ціна сплачена, можна вертатися.

Автами даліше не поїхали, — не стало пального. Партизанськими стежками попрямували ми в ліс, а він гостинно прийняв своїх щоденних гостей. Пішли спочити, щоб зі свіжими силами зустрінути завтрашній день.

*

Це не оперативний звіт, такий впав у руки ворога. Та, свій оперативний звіт писав підвідділ своею зброєю та кров'ю найкращих бойовиків, які загинули. Кров'ю свого командира Кармелюка, що згинув мороз-

ного ранку 4. 2. 1946 року, від підступної кулі, не дочекавшись моменту, „коли треба буде йти на Львів”. Вони впали, сповняючи свої бойові обов’язки, сповняючи обов’язок супроти поневоленої батьківщини. Зате живе ідея, за яку вони боролися і живуть, ті, що продовжують боротьбу.

„Ми, як діюче народне покоління, сповняємо свій почесний обов’язок, незалежно від того, чи нам дадуть за це терновий, чи лавровий вінок. Ми віримо в силу і воскресіння України і знаємо, що своїми ділами наближуємо день національного і соціального визволення. Коли б ми і впали, то на нашій крові і ділах зrodяться чергові борці, що почате діло провадитимуть далі, так як і ми продовжуємо труд і працю наших батьків. А в тім ми знаємо і віримо, що день нашої перемоги вже недалекий”.

(З „Декларації Проводу ОУН”
на Українських Землях)

Учасник

Гідно вшанували річницю Базару

Минав погідний день 21-го листопаду 1944 року, як большевики закінчували дижу облаву в селах: Огладів і Манастир Огладівський. Порозшивані стріхи, зруйновані печі, побиті господарі й жінки, плач арештованих — це наслідки поведінки „старшого брата”.

В той час підвідділ українських повстанців святкував 23-ту річницю геройського бою під Базаром, в лісі, недалеко обох сіл. Повстанці постановили не тільки словом, але і ділом вшанувати цю річницю і пімстити смерть Великих Лицарів.

Було коло години 16-ої, як повстанці вже були на краю лісу за селом Манастир Огладівський. Тут було місце засідки. Незабаром донісся дикий вереск і тупіт

ніг по замерзлій землі. Гамір ставав щораз виразнішим, і вже видно було 65 брудних пик, та було чути грубу московську лайку. Повстанці причалися. Чути було лише пожвавлене і нервове биття сердець. Ще 40 метрів — і град повстанських куль посипався на сталінських бандитів. Заграли наші кріси і 6 кулеметів. Як від гострої коси кладеться трава, так стинала наша зброя ненависних харцизів. Одні з большевиків падали, щоб вже ніколи не встати, інші з найбільшого страху ховалися в рові і почали втікати. Недалеко місця засідки стояв знищений танк. Туди почала частина большевиків втікати. Відважніші залягли в рові і боронилися. Та наші гранати зробили своє. Два рої повстанців перетяли відступ большевикам через річку. Большевики почали сильно ракетувати, сподіючися допомоги з поблизького Топорова. І дійсно, допомога почала скоро надходити.

Скоро надійшла ніч і припинила повстанський герць. Большевики, що прийшли на допомогу, боялися доступити до місця засідки, освічували ракетним світлом поле і тільки раннім ранком зустрілися зі своїми та нав'язали бій, від якого впало ще 10 большевиків.

На засідці большевики залишили 25 трупів та кільканадцять було ранених.

В ясну місячну ніч мандрував підвідділ даліше з почуттям байдорости і задоволення, що бодай частинно пімстив смерть впавших під Базаром, які вмираючи грозили катам, що їх смерть пімстить український народ. На їх крові виросли нові народні **месники**.

МИ КАРАЛИ РОСІЮ ЗА КИЇВ,
ЗА БАЗАР МИ ЩЕ БУДЕМО КАРАТЬ...

(З повстанської пісні)

НЕ ТИ УБ'ЄШ — ТЕБЕ УБ'ЮТЬ!

Л. Українка.

Бій в Горожанній Великій

Був третій день Різдвяних Свят 1945 року. Перша сотня куреня „Зубри” по цілоденному марші відпочидала на присілку Паленики. Всі спали, по присілку ходили тільки стежі, а по краях стояли стійки.

О год. 6-ї рано стійкові зголосили, що гостинцем Горожанна Велика — Колодруби іде 19 авт. По зголошенні, сотенний зарядив поготівля. За 20 хвилин сотня маршерувала до лісу.

Коли ми наблизилися до хуторів Крушинець, на нас посипалися з хуторів густі ворожі постріли. Тут вже була большевицька застава, яка, пропустивши першу чоту, вдарила вогнем по другій чоті. Сотня зайніяла становища і сильним вогнем зліквідувала ворожу заставу. Одна чета була вже в лісі, а наших дві чети почали просуватися долинами коло присілка Галицьки в напрямі Горожанна Велика. Коли ми прийшли до села, большевиків в селі ще не було. Зразу сотня зайніяла оборонні становища на Смикові (західний край села). Перша чета зайніяла оборону з півночі, друга чета з півдня. Смиків лежить на схилі горба, який простягається з півдня на північ, тому для забезпечення своєї оборони, чотовий вислав дві застави в південному напрямі, одну в силі 5 стрільців на віддалі 100 м., другу в силі двох роїв на віддалі 300 мтр. Коли чети зайніяли оборону, зорці донесли, що дорогою Гуменець-Горожанна В. іде 9 авт большевиків. На зустріч їм пішов стрілець Циган, озброєний в ПТР. Недовго по його відході почули ми грубі постріли та довгі кулеметні серії. Це — стріляв Циган з ПТР і наша передня оборона атакувала большевиків. Коло год. 10-ої рано почався бій. Авта, якими большевики їхали з Гуменця, знищила передня застава, а большевики зайніяли становища. На допомогу їм постійно прибували свіжі підкріплення. Больщевики наступали з північного сходу. В той час з західнього краю оборони донесли, що дорогою Грімно-Горожанна іде 2 авта большевиків. Стр. Циган побіг скоро в той бік. Двома

цільними пострілами знищив він і ті два авта. Тоді, по цілій нашій обороні большевики відкрили сильний кулеметний і мінометний вогонь. Горою, над нами, кружляли ворожі літаки, які приземлюючися обстрілювали сильним кулеметним вогнем наші становища. Ми відкрили вогонь по літаках, та примусили їх піднестися високо вгору. Ми мусіли зайняти становища за будинками в селі та далі завзято оборонялися. Почалась завзята боротьба, боротьба на життя і смерть. Кожний цільно стріляв, ощаджуючи при тому набої.

Наше становище було погане. Оточені з усіх боків большевиками, які перевищували нас кількаразово, ми виразно бачили майже безвиглядне наше положення. Та байдарого настрою ніхто не втрачав, ніхто не зневірювався.

О годині 12-їй бій ще тривав і набирав ще більшої сили. Поле вкрилося десятками вбитих і ранених большевиків. З нашої сторони крім трьох легко ранених не було втрат. Ми хотіли прорватися на південь, але це нам не вдалося.

Коло 13-ої години віхала між наші ряди ворожа танкетка, але сильний наш вогонь примусив її відступити. Також з другої сторони нашої оборони наступали большевики при допомозі танкетки. Її знищив стрілець Циган трьома цільними пострілами з ПТР. Після цього, з тієї самої сторони надійхав великий танк, в якому юхав майор Мука зі своєю жінкою оглядати поле бою. Цей танк знищив курінний бунчужний Пушкар трьома пострілами з ПТР. Майор з жінкою та залогою вискочили з горючого танка, але впали всі від наших куль.

Була вже година 15-та. Вогонь горючих хат не дозволяв провадити бою. Він примусив нас залишити становища і відступати. Крім того в нас був сильний брак набоїв.

Ціла сотня відступала у напрямі битого шляху: Горожанна Велика — Грімно. Рівночасно стягалася наша застава, що втратила трьох стрільців.

Поле відступу було дуже погане. Треба було перевозити битий шлях, на який большевики сконцентру-

вали ввесь свій вогонь. Відстрілюючись, вийшли ми в поле. Ще й на полі переслідувала нас група большевиків. Впродовж останньої години бою впало 20 стрільців-героїв.

Ворожі втрати були: 304 вбитих — 30 ранених большевиків, знищено повстанцями 11 автомашин, одну танкетку і один танк.

ПОМНОЖ, БОЖЕ, НАВІКИ КОЗАЦЬКУ СЛАВУ І ПОКОТИ ПОД НОЗІ ВРАГОВ НАШІХ ГЛАВИ!

З літопису Граб'янки.

Мертві сорому не знають (ЗВІТ)

Ніччу з 29-го на 30-е березня 1947 року чотири українські повстанці закватиравали в селі Печенія. О годині 3-ї ранку большевики трьома перстнями обступили село. Повстанці, зорієнтувавшися в ситуації, вирішили прорватися до недалекого лісу.

Криючися між будинками, дійшли до большевицької застави, та град ворожих куль змусив їх до відступу і вони подалися на другий кінець села. Тут натрапили на ворожу стійку. Від ворожих куль повалився на землю тяжко ранений стрілець М. Ще крикнув: „Прощайте Друзі” — і дострілився з пістолі. Повстанці посіяли по большевику і вбили його. Стрілець З. кинувся вперед, просто на большевицьку заставу: большевицький кулемет затявся, стрілець З. пустив в тому напрямку одну серію з автомата і один большевик повалився на землю. Стрілець біг даліше до лісу. За ним знову посипався град куль, від яких він став раненим. Та до лісу добився, а потім останками сил дійшов до сусіднього села.

Тим часом К. і Л. завернули назад в село. Тут заїшли до льоху в мурованім будинку. Та їх завважило двоє большевицьких старшин і кинулися за ними. За-

йшли до льоху, та згинули від повстанських куль. Це були капітан і лейтенант військ МВД. Повстанці вискочили на стриж.

Большевики, втративши обох командирів, кинулися гурмою здобувати хату. Та цільні стріли і гранати обох повстанців повідганаля іх від хати. Большевики, після першого наступу, дістали страх, відступили за сусідні хати і з-за вуглів почали стріляти. До сусідньої хати зйшли три большевики і почали звідсіля стріляти. Цільна серія з автомата стрільця К. повалила всіх трьох. Большевики з віддалі почали таку канонаду, якби йшов бій між двома сотнями ворога.

Большевики знову пішли в наступ. Та дві гранати і дві довгі серії з автоматів завернули большевиків, які повтікали та скрилися за хати.

Почався третій наступ. Стрілець Л. крикнув: „За що ви боретесь?” —

— „За Сталіна” — крикнули большевики — „і за гелод і торбу?” — додав стрілець К. „А ви за чо воюєте?” — питали большевики. — „За Самостійну Україну”. — була повстанська відповідь і останні серії з автоматів посіялись по большевиках. Большевики знову втекли.

За хвилину зі стрику понеслось бадьоро: „Ще не вмерла Україна”... і все на мить втихло. Потім обидва повстанці крикнули: „Прощай Україно” — „Прощайте друзі” — гримнули два стріли з пістолетів і все затихло.

„Бандюри пострілялись” — крикнули большевики і тепер відважно кинулись до хати. Попереду біг якийсь сержант, який видно хотів медаллю „за одвагу”. Та перечислився. Два рази стрілив стр. Л. і покінчив своє молоде життя. Стр. К. ще ждав. Як тільки сержант показався на драбині, що вела на стриж, — гримнуло три стріли. Два дістав сержант в голову, а третім дострілився стрілець К., щоб не попасті живим в руки ворога.

В результаті бою, що його звели обидва повстанці було вбитих 24 сталінських бандитів, між ними капітан, лейтенант і двоє сержантів та кільканадцять ранених, з яких 6 важко ранених померло по дорозі в ра-

йон. Бій цей звели обидва повстанці з чотирма сотнями большевиків. Тіла обох повстанців забрали большевики зі собою і тільки казали: „от герої — їх двоє, а наших скільки впало. А що було б, коли б їх було двадцять? Тоді ми всі подохли б”...

„Наша правда свята вона сонцем горить
Нам на наших повстанських знаменах,
Лиш для неї клялися до смерті ми живть
І з шляхів цих ніколи не звернем.

Ще відплатим катам, що по рідних степах
І з піснями пройдем бойовими.
Не розбійники ми, хоч живем у лісах
Ми повстанці — сини України.

(Василенко-Волош)

—000—

Ціна 1.— Н.М.

